

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul II. — No. 14.

6 Aprilie, 1897

DE CE NE LIPSEȘTE ENTUZIASMUL ÎN CHESTIUNILE NAȚIONALE?

Această întrebare s'a pus și s'a agitat mai cu seamă în timpurile din urmă, de cînd cu împăcarea celor două taberi ale Ligii.

Acum vre-o două săptămîni, un ziar din capitală, comparînd patriotismul Grecilor cu al Românilor, zicea:

«Deși Eteria lucrează în parte contra intereselor românești, nu ne putem împiedica de a o admira.

Iar la noi, țară de două ori mai mare, de trei ori mai populată și de zece ori mai bogată decît Grecia, mai înaintată mult pe calea progresului, noi cari suntem 12 milioane, pe cînd Grecii de abia sunt 4 milioane, noi n'avem nici o instituție națională în stare să facă aceea ce guvernele nu îndrăznesc sau nu pot să facă.

Liga noastră nu se poate compara nici pe departe cu Eteria.

E, în adevăr, un fapt trist și'l constatăm numai cu dorința de a vedea deșteptîndu-se și la noi sentimentul patriotic așa de adormit, fără de care ne vom vedea debordați din toate părțile de Greci și de Bulgari,— căci și Bulgarii lucrează mai mult decît noi pe terenul patriotismului.

Liga nu e nici măcar în stare să întrețină cele 100 de școli românești din Macedonia, abandonate de guvern, pe cînd Eteria se simte în stare a cuceri cu armele

o parte din imperiul turcesc, fără ajutorul cui-va.

Ce enormă și tristă deosebire între patriotismul Grecilor și între patriotismul nostru!»

Din nenorocire, toate acestea sunt foarte adevărate și cu părere de rău suntem siliți să facem această mărturisire. Zădarnic se zbuциuăm de cit-va timp o mîna de oameni cu durere de Țară ca să ne trezească pe noi, neamul românesc, din toropeala în care am căzut, din lîncezeală aceasta fatală viitorului nostru național. Se înțelege că vor protesta și de altă părere vor fi politicienii de uliță, cari cred că în aruncarea unor vorbe goale, dar sonore, se închiagă patriotismul, entuziasmul adînc și sincer, ce se cere unei națiuni. Dar acei cari se îngrijesc de zilele ce-i sunt scrise acestui neam, acei cari au răsfoit istoria lui și au văzut oglindindu-se într'insa nemăsuratele străduinți ce au pus strămoșii noștri ca să rămie Români, acei cari știu cîte și ce piepturi au trebuit să stea oțelitate și stăruitoare în fața miilor de vijelii ce s'au abătut peste capul nostru, pentru ca noi să putem gusta cîte-va ceasuri de liniște sufletească, nu se pot mîhni în de ajuns cînd văd, că o parte din neamul nostru se folosește prea mult de această liniște și nu se gîndește la primejdiile ce ne amenință din toate părțile.

Pe cînd din Ardeal vîntul ne aduce pe aripă'i țipetele înăbușite ale unor frați împilați și oborîți; pe cînd de peste Prut crivățul vijie amarnic și pare a ne prooroci o soartă egală cu a fraților noștri de acolo; pe cînd din Macedonia Aromânii ne cer ajutor că-i înecă străinii, noi stăm amorțiți și răspundem ca prin somn desperatelor strigăte de durere ce ne e dat să auzim de la acei de-un sînge cu noi.

A! nu-i vorbă, n'am uitat protestările indignate, provocate în sînul Regatului de procesul Memorandului: știm că atunci s'au făcut numeroase manifestații în cestiunea ardeleană; mai tîrziu am înregistrat agitațiunea în cestiunea macedoneană; dar ce folos! Avut-au acele manifestațiuni și agitațiuni vr'un răsunset în masele mari ale poporului românesc? Nu! Incetul cu incetul vorbele sonore s'au șters din memoria noastră și odată cu ele am uitat și de interesele neamului.

Ce ar trebui de făcut în chestiunea națională? Enorm de mult! Ar trebui munca a două generații, dar o muncă stăruitoare, cutezătoare, bărbată, fără preget și entuziasă!

Ce facem în chestiunea națională? Cel mult și în cel mai bun caz ne plătim regulat cotizațiile la Ligă! Și cîți suntem înscriși la Ligă? 10.000 ar fi un număr ideal pentru Liga noastră!

Pentru ce atîta indiferență pentru văditele noastre interese? Cum? A pierit scînteia patriotismului din sufletele noastre sau ea zace sub cenușa încă ferbinte de marile explozii de sentimente înalte ce au caracterizat tinerețea părinților noștri?

Și dacă e adevărat că suntem adormiți și că mai avem puțină de a ne deștepta, cine va lua în mîna făclia renașterii? Care clasă socială e mai aptă pentru acest rol? Acesta este obiectul articolului ce publicăm azi.

I

Aruncînd asupra societății noastre de la Vodă pînă la opincă o scurtă privire, vom cerca să vedem dacă este într'insa o parte predispusă, prin educațiunea ce capătă sau prin împrejurările în cari trăește, a lua în mîni voinicește steagul românesc în luptele noastre naționale.

Va porni lumina din vîrf? Omul eșit din clasele superioare, quasi-aristocratice ale societății, de mic, de prunc începe a fi crescut numai în cunoștința limbilor străine. Tata și mama vorbesc franțuzește și englezește une-ori nemțește, și mai ales atunci cînd sunt în prezența copilului, sub cuvînt că exercițiul vorbirii acestor limbi îl va deprinde, «un lucru indispensabil în societate.» Rare-ori cînd copilul învață românește de la slugi, căci în deobște și acestea sunt străine. Ajuns la vîrsta de școală, i se ia un «master» sau o «miss», un «monsieur» sau o «madame», un «Herr» sau o «Fräulein» cari îl perfecționează în studiul limbilor «culte» și-l fac să uite pe cea românească. Abia apucă copilul să afle că e Român și să îndruge cîte-va cuvinte românești cînd e trimis la Paris... totuș la Paris nu se învață românește. Și Românul nostru se va întoarce tot așa de străin de ale noastre ca și cînd plecase.

Vorba Neamțului:

«Das Gänschen ging über den Rhein
Und Kam als Gig-Gans wieder heim(1).»

Cum vreți ca în sufletul acestui om să încolțească patriotismul, al acestui om care nu vorbește, nu se poartă, nu simte românește, el care a fost crescut tot între străini și care acum cînd s'a întors în țara unde s'a născut, e dispus a se crede mai în străinătate decît la Paris! Nu, de aci nu ne prea putem aștepta la o izbucnire de simțiminte românești!

(1) Bobocul se duse peste Rin
Și se întoarse acasă gîscan.

Burghezimea, mahalagii, funcționarii inferiori și mijlocii, profesorii, proprietatea mică, în sfârșit aceia cari sunt oboșiți de nevoile traiului, nu au timp să se gândească la nevoile și la durerile obștești. Negreșit că de aici trebuie să exceptăm o bună parte din profesorii secundari și superiori cari nu pierd din vedere mișcarea naționalistă, și pe cîți-va funcționari. Dar restul, a cărui majoritate o formează negustorimea și mahalagii, micii proprietari din orașe, nu e independent decît în aparență și-și toarnă convingerile în calupul guvernelor. Cultura acestor oameni e aproape nulă; în centrele mari o umbră de educație civică în zilele de criză politică îi scoate din toropeala în care obișnuit zac. Atunci mahalagiul, micul comerciant citește gazete, se ocupă de mersul afacerilor publice, își soarbe cafeaua adîncit în gînduri și se arată foarte îngrijit de eventualitatea mult proorocitului războiu. Une-ori cînd are omul cîte-va ceasuri de odihnă se mai duce pe la întruniri, unde face în gura mare critica discursurilor ce aude.

Negustorul din orașele mici e mult mai cuminte și se aprinde mult mai greu decît cel din «capitale.» El își cată în adevăr de trebile lui și, fiind-că în provincie fericirea obștei atîrnă de la puternicii zillii, el se crede obligat să facă, la fie-care schimbare de guvern, une-ori și de prefect, cîte o profesiune de credință politică, se înțelege nu opoziționistă. Pentru aceste motive, în provincie opozițiunea intră în gaură de șarpe și numai rare-ori, la alegeri, scoate capul, fricoasă, pentru a face puțină propagandă printre oameni, cari nu se urnesc decît mițați de un interes material. Și tot pentru aceste motive ar trebui să așteptăm venirea la putere a v'unui guvern căruia să-i dea mîna să susțină aspirațiunile noastre naționale ca să vedem pe negustorime trezindu-se din amorțeala ei.

Dacă acest strat, neatîrnat chipurile, al populațiunii românești nu ne prezintă nici o garanție pentru izbînda luptelor naționale ce avem de dus, — ce să mai zicem de țărănime?

Dacă ar fi adevărat că partea cea mai demoralizată, cea mai săracă, cea mai obijduită, cea mai călcată în picioare a unei națiuni e menită să constituie avangarda ei în luptă, apoi am trebui să ne punem toată nădejdea în țărănimea noastră. Dar istoria ne spune că nu este așa. Otrăvit de alcool și de cîrciumari, împilat și priginit de cei mai mari și mai tari, și de Greci și de Jidani, mîncînd mămăligă mucedă, lipsit de luminile unei culturi, țăranul nostru lîngezește în prada unei decadente morale și fiziologice care amenință să ne cuprindă întreg neamul. Tîmpit de muncă și de suferinți, ros de boale, lăsat în părăsire, cum se va ridica el să lupte, cum va munci el pentru binele neamului din care face parte, cînd munca lui enormă, care îi iea ori și ce răgaz, nu-i ajunge nici pentru ținerea casei lui?

Iată deci societatea românească «din creștet pînă în talpă»! De unde va eși mîntuitorul, unde încolțește sămînța lui? În care clasă socială? Le-am perîndat pe toate și pe nici una nu am găsit-o coaptă pentru a desăvirși idealurile noastre naționale.

Să pierdem dar nădejdea? Să închidem cu lacăt ușa Ligii și să plîngem pe ruinele visurilor aurite ale neamului nostru?

Așa ar trebui să facem dacă nu ne-ar mai fi rămas tinerimea, aproape singura pătură a populațiunii în care, dacă actualmente patriotismul și simțimintele naționale nu prea prind rădăcini, ele au în tot cazul posibilitatea de a încolți.

George I. Mezincescu.

(Va urma)

AUTONOMIA BISERICEI BUCOVINENE

O publicațiune nouă a d-lui Dr. I. G. Sbiera (1), membru al Academiei, ne îndeamnă să ne ocupăm de astă-dată cu o chestiune foarte importantă relativă la viața și politica națională a Românilor bucovineni.

Înainte d-lui Sbiera chestiunea a fost tratată în întregime de eruditul profesor de la universitatea din Cernăuți, *Eusebie C. Popovici*, într'o monografie publicată ca «studiu pregătitor pentru întiiul congres bisericesc în arhiepiscopia Bucovinei (1880)».

Între aceste două scrieri este o deosebire, deși amîndouă sunt bazate pe acelaș material arhivalic. Lucrarea d-lui E. C. Popovici înlătura peste tot punctele de vedere polemice, ținînd numai să informeze științific și — între altele — să servească materialul necesar pentru formarea unei opinii între deputații, care aveau să decidă la 1880 chestii importante. D-l Dr. Sbiera se face însă ecoul luptelor purtate adeseori cu îndîrjire în această afacere, și, ferindu-se de-a reedita asprimitățile polemice publicistice de pe vremuri, ne oferă în puține vorbe quintesența lor. Prin aceasta lucrarea d-sale se apropie mai mult de ceea noi cerem ca istoricul să țină seamă, fără a ne da însă nici ea mai mult decît o schiță istorică.

Istoria «mișcării bisericești în Bucovina» devine interesantă și populară abia de pe la 1840 încoace. La 1848 se formulează întiiul program al acestei mișcări. Episcopul Eugeniu Hacman îl susținea. Într'o celebră scrisoare a lui el susținu o vastă concepție despre constituția bisericească ce avea să se dea *tuturor* Românilor din Austria care era să fie uniți într'un singur corp bisericesc autonom.

(1) *Mișcarea bisericească a Românilor din Bucovina*, Cernăuți, 1896.

Trec zece ani. E timpul absolutismului, care trece fără a produce nimic pentru Bucovina.

La 1860 ministrul vienez convoacă la Carloviț un sinod de episcopi sub preșidenția mitropolitului sîrbesc, pentru a discuta organizarea bisericii ortodoxe din Austria.

«Dela Episcopul Bucovinei Eugeniu Hacman se aștepta că el nu va părăsi terenul pe care se pusese în scrisoarea sa din 1849 și că va apăra înființarea unei singure mitropolii pentru toți Români din Austro-Ungaria. Dară el, sau *temîndu-se că nu va fi satisfăcut în ambițiunile sale*, sau *neavînd destulă încredere în lumeni cari*, pentru nedependința lor, nu'i sta la dispozițiune necondiționată, sau *poate sfătuit de alții cari numai binele bisericii și al națiunii nu-l aveau în vedere*, sau înbulzit de conștiința sa de a păstra pentru episcopi o putere autoritară, deplină și absolută în biserică, sau poate împresurat de toate acestea împreună, a aflat cu cale ca să nu se pună în conțelegere cu lumenii din diecesa sa, ba chiar să se și abată de la ideile sale de la 1849, și convocă în Ianuarie 1861 un consistoriu episcopesc, completat cu mai mult bărbați însemnați din cler, spre o consultare prealabilă și formarea unei propuneri relative la autonomia și organizarea bisericii din Bucovina și a raporturilor ei cu celelalte biserici drept credincioase din imperiu.»

Era întiiul act, prin care se punea o opritoare serioasă tendințelor constituționale bisericești, pe care Șaguna mai ales căutase a le populariza. Era, canoniceste vorbind, Hacman în drept? era Șaguna? nu discutăm aici. Ruptura se făcuse, îndată ce a fost evident că ceva se va face mai repede decît pînă acum, ruptură între Hacman și Șaguna, ruptură între un cler și mult popor. Aceasta a produs «mare neîndestulare și supărare atît în țară, în Bucovina, cît și la Români din Transilvania». «Români cu o parte foarte însemnată din cler, nu se abătuse de la principiile, după cari la 1848

și 1849 doriau să fie realizată autonomia și organizarea bisericii; ei erau pentru o singură mitropolie românească, *cu reședința în Cernăuți sau în Sibiiu*, și pentru introducerea sistemului reprezentativ în exercitarea autonomiei, adică erau pentru sinoade sau congrese provinciale și eparhiale, compuse din preoți și lumeni, la pertractarea afacerilor nedogmatice.»

De aici înainte se desvelește o luptă, care îți lasă o impresie din cele mai triste, pentru că în decursul duor decenii ea constă dintr'o serie neîntreruptă de lupte intestinale, de încercări de suprimare și de intrigi, și pentru că prin ele vezi — mai ales dacă ai avut prilejul să citești întregul arhiv al acestei chestiuni — cit de dezastroasă poate deveni faimoasa maximă *divide et impera*. După răposatul mitropolit Andrievici-Morariu, demonul anti-român, către care se pleca adimenită inima și mintea lui Hacman, era Slavul Jirecek, fost înalt funcționar de Stat, care ori cînd era gata să distrugă ori să construiască ceva cînd simția că este posibil ca un neam slav să profite azi ori mâine de lucrările lui Mișcarea se pornește deci în *fic-țac-uri* vrednice să fie pomenite.

În 1862—1863 mirenii stăruiesc pentru un congres național și dieta provincială îi sprijinește; guvernul central însă «din proprie inițiativă sau *îndemnat de oare cine*» află de bine ca «*în înțelegere cu episcopul Bucovinei*» să ceară răspunsuri la șapte întrebări, niște întrebări asupra baselor istorice și canonice ale aspirațiilor manifestate.

«Aceste întrebări, ori cit de interesante ar fi ele, *n'au fost date cu scopul de a ajunge cît mai curînd la activarea autonomiei și la organizarea bisericii conform trebuințelor timpului, ci mai mult de a o trăgăna, căci se prevedea că răspunsurile provocate nu vor putea fi uniforme, conșunătoare, din contră că vor confușiona și mai mult prin diversitatea lor și vor produce chiar neînțelegeri printre confesionalii bisericii.*»

Se căuta prin urmare un mijloc pentru

«*divide*!»; Mirenii scriu ca răspuns două broșuri.

Vine anul 1864. Inițiativa în acest an o are Hacman, care merge la Sinodul Episcopesc din Carloviț, unde susține pentru Români din Bucovina o constituție separată de a Românilor din Ardeal și Ungaria și revendică *pentru Sîrbi rangul de primat al bisericii ortodoxe din Austria*. Mirenii bucovineni se amărăsc și răspund energic în două adrese către minister și episcop; episcopul răspunde și el în anul următor printr'o voluminoasă scrisoare pastorală ectografată.

În 1866 se începe a treia acțiune în decursul acestei desperecheri, prin mirenii, în dietă. Episcopul protestează contra amestecului dietei în afaceri bisericesti și împăratul ascultă acest protest.

Al patrulea asalt se dă la 1868. Ministerul era mai favorabil. Dar nu și Episcopul.

«În urma emisului ministerial în loc să convoace la o întrunire un număr oare-care de lumeni spre consultare împreună între ei și darea părerii lor, episcopul Eugeniu Hacman *a judecat că mai bine s'ar potrivi pentru scopurile ce le urmăria, adică zădărnicierea activării autonomiei, dacă-i va invita ca fie care, separat și personal, să-și exprime dorințele și să-și dea părerea; într'acest mod spera că va produce din nou o divergență mare de opinii și de dorinți.*...»

Alt «*divide*!» Mirenii dau totuși un răspuns colectiv, căruia episcopul îi aplică și acum o opritoare: să se ceară părerea Sinodului episcopesc!

Al cincelea act, la 1870. Sătui de atîta hărțuială, șefii mișcării combină o acțiune dublă: în parlamentul central Andrievici-Morariu depune din inițiativă parlamentară un proiect pentru regularea autonomiei bisericesti și în acelaș timp *în țară se convoacă o adunare poporală, cum nu se mai văzuse în Bucovina*. Adunarea protesta energic contra modului de-a vedea al episcopului. Acesta protestează și el. Însă—

«Cu tot protestul episcopului Eugeniu Hacman, ministerul de culte prin emisul său din 30 Septembrie 1870, făcu cunoscut *că guvernul împărătesc este hotărât ca să pună capăt acestor agitări și să activeze autonomia bisericii*, și ceru de la guvernatorul Bucovinei ca acesta să-i supună cât mai curînd atît propunerile consistoriului episcopesc cît și ale episcopului, cerute încă din Ianuarie, și, după ce va fi ascultat părerile mai multor diecesani, cu deosebire lumeni, să facă și el propunerile sale proprii asupra modului cum să se convoace congresul bisericesc atît de mult dorit.»

Acest succes, care coincidea cu introducerea în luptă a unui element nou, a masei poporului, a rodit o serie de măsuri care, deși se luau *agale-agale*, hrăneau totuși speranța că mult visata autonomie se va realiza în curînd. Opiniunile favorabile ei, date de doi episcopi următori, Bendela și Blajevici, nu mai deschideau perspective favorabile dușmanilor autonomiei. Se găsea acum și un guvernator mai bine dispus să sprijinească tendințele autonomiste, Alesani. Prospectele bune se întăreau prin venirea în scaun, după Blajevici, a lui Andrievici-Morariu.

Toate aceste împrejurări favorabile, datorite ideilor citor-va oameni ajunși a fi influenți și stăruinții continue a inteligenței, au tăcut posibilă conchemarea la 1882 a congresului *constituant* al bisericii bucovinene. Congresul a votat cu unanimitate un «statut», votul s'a dat în bună înțelegere cu guvernatorul provinciei, cu baronul Alesani, reprezentantul guvernului central și, cu toate acestea, sancțiunea împărătească — nu s'a putut obține.

Nu mai era vorba de cît de atitudinea ministerului și de sancțiune. Ministerul însă a fost de-o atît de evidentă lipsă de bunăvoință, încît la un act *făcut în 1882* răspunse *abia în 1891*, făcînd dificultăți prin consiliul ce-a dat M. Sale să nu aprobe

statutul votat. S'a convocat, nu-i vorbă, un al doilea congres, în 1891, dar acum era guvernator contele Pace. Congresul alege o comisie, care să elaboreze un statut nou, ținîndu-se seamă de observările guvernului. Dar congresul nu s'a mai întrunit, din mai multe cauze, și lucrările lui—cine știe cînd se vor relua?

După o lungă serie de vrajbe, mișcarea luase un mers mai bun, dovedindu-se însă de-odată că guvernul central vienez nu se grăbește de loc să-l ducă la un capăt oarecare.

Conștiența, că acest guvern nu permite decît o autonomie restrînsă, că și ce va permite cu greu va permite, are un efect obositor. Aceasta va fi cauza pentru care și Andrievici-Morariu nu a mai stăruit în ultimii patru ani ai vieții lui, în care, de altă parte, în capul guvernului nu se afla un om sigur de situația lui și destul de deschis pentru chestii mari.

În stadiul acesta al marelui chestiuni se publică scrierea d-lui Sbiera.

Scrierea d-lui Sbiera, sperăm, nu are numai un scop istoric. Aducînd aminte de luptele vechi, va fi voind să pledeze pentru începerea altora, doară finale. Ar fi păcat să nu fie așa. Cînd în scaunul de guvernator s'a așezat bine contele Goëss, avînd cel puțin răgaz să se ocupe cu chestiunea, cînd pē lingă mitropolitul actual se află un bărbat energic și luminat ca archimandritul actual, cînd în parlament României dispun de cîte-va glasuri ce-ar putea vorbi, și cînd poporul, mai treaz decît la 1870, ar da concursul său, ar fi păcat ca această chestie să nu fie dusă la capăt. D-l Sbiera a făcut bine că a vorbit iarăș de chestiunea aceasta. Mai rămîne să se și lucre!

George Bogdan-Duică.

PATRIOTISMUL GRECILOR

Ori cit am fi, din cauza Aromânilor, adversari ai Grecilor, trebuie să recunoaștem că au și calități, cari merită a fi relevate chiar de cei mai implacabili ai lor vrășmași. Ba unele din calitățile lor merită o particulară atențiune din partea tuturor naționalităților ce se găsesc într'un conflict oare-care cu Grecii.

Intre aceste calități, *patriotismul* Grecilor ese mai ales în relief.

În numărul din urmă al revistei *Revue des Revues*, d-l Tigrane Yergate publică asupra patriotismului grecesc un interesant articol sub titlul «*Milionarii Grecești.*» Resumăm aici părțile mai caracteristice ale acestei aprecieri.

Dintre toate orașele lumii vechi și a celei nouă, zice autorul, Atena este singura care corijează regularitatea stradelor sale prin frumusețea generală a construcțiilor sale. De la palatul regelui și pînă la casa meseriașului, fie-care din aceste case, prin colonadele sale, prin ferestrele sau detaliile acoperișului său, ține să reproducă liniile clasice ale adevăratului stil elin. În nici un punct al orașului ochiul nu este isbit de zidiri colosale: el nu vede decît proporțiuni armonioase, și de oare-ce materialul obicinuit al ori-cărei clădiri este marmura de Pentelic, impresia generală este aceea a eleganței și a forței. În curînd călătorul își dă seama, că se găsește la un popor care a vroit să conserve și să afirme prin secole și în mod durabil caracterul său național.

Ceea ce e tot atît de remarcabil într'o primă vizită la Atena, este că la fie-care pas biserici, licee, spitaluri, biblioteci, teatre, statui și pînă și orologii și pavajurile pe cari le calci, îți pomenesc nume de donatori d. p.: Zappa, Averof, Singurof, Valianos, Sinas.... Dacă ai văzut aceste cadouri mărețe și fără de sfîrșit, făcute orașului Atena,

nu-ți mai rămîne nimic de admirat acolo.

În muzeul revoluțiunii, Atenianul îți arată cu mîndrie o serie de portrete de negustori: ele sunt ale donatorilor din timpurile mai vechi, sunt figurile celor ce și-au sacrificat averea pentru cauza independenței.

Grecia face din acești milionari de ieri și de azi obiectul unui cult evlavios. Ea se folosește de toate ocaziunile spre a-și arăta recunoștința sa rolului istoric al acestor oameni, rol considerabil în formațiunea și dezvoltarea Statului Grecesc. Armamente, lucrări publice, subvențiuni pentru școli și academii, pentru orfelinate și teatre, cu un cuvînt tot ce în alte țări trebuie să facă guvernele, în Grecia toate acestea le fac cetățenii bogați.

Cauza acestui fenomen nu este, precum s'ar putea crede, o inegalitate de condițiuni sociale, ci o necesitate imperioasă îi face pe Grecii bogații să devină bine-făcători publici.

Un țaran grec se plîngea autorului, zicîndu-i:

— Pămîntul nostru e nemulțumitor, frate. În Ionia, în Macedonia tu sameni o măsură de grîu și faci o recoltă de zece. Aici o măsură abia îți dă două sau trei. Ca să ajungă la acel rezultat, țaranii din Ionia și Macedonia aruncă grăunțele și nu se mai îngrijesc de ele. Noi, din potrivă, trebuie să grăpăm, să muncim fără răgaz...

Învățătorul care era present, îl întrerupse repede pe țaran, zicîndu-i:

— Omul care nu muncește, se moleșește. Grîul său crește de la sine, dar brațele sale slăbesc și pîntecile său încărcat de hrană îl nenorocește. Tocmai pentru că tu ai trăit într'o veșnică luptă cu țarina, trupul tău s'a făcut sprinten, și pentru-că măninci puțin, tăria ta e de fer. Tu nu ești fricos. Dacă mine ar năvăli Turcii, tu

fără frică le-ai eși în drum. Tu ești un om liber, iar frații tăi ionieni sunt robi...

Țăranul nu mai insistă, ci punînd mina sa pe umărul dascălului îi zise: «Că bine zici», și se puse vesel pe muncă mai departe.

* * *

O statistică a donațiilor recente făcute orașului Atena arată, că mai mult de 20 de milioane au fost cheltuite în timpul din urmă de către Grecii avuți numai pentru *clădiri publice*.

Universitatea din Atena, într'un interval de cîți-va ani, a primit, pentru creațiunea cîtor-va catedre noi, 100.000 de drahme de la d. Dimitrie Benardachis, 250.000 de la d. Plataghinis, 600.000 de la d. Papadachis, iar d. Dumbasii făcu un dar de 80.000 de drahme pentru decorațiunea porticului extrem.

Muzeul național primește 200.000 de drahme de la d. Benardachis, 75.000 de la doamna Sturnara. Familia Tosita contribuiește cu 1 milion la fundațiunea școalei politehnice, d. Varvachis subscrie 1 milion și jumătate pentru lărgirea școalei navale; Teodor Aretaios testează 1 milion pentru construcțiunea unei școli chimice; George Rixaris dăruiește 1 milion pentru o construcție pe seama facultății de teologie; Hagicosas 1 milion pentru un orfelinat; Pangas 2 milioane pentru clădirea halelor. Niculae Zarifi consacră 250.000 de drahme pentru orologiile publice; Evanghelie Zappa dă 2 1/2 milioane pentru palatul «Zappion», unde s'a instalat o expozițiune permanentă a produselor industriale ale Greciei.

Baronul Simeon Sinas dă 2 1/2 milioane pentru cîte-va din cele mai luxoase monumente din Atena, baronul George Sinas dăruiește orașului un observator. Familia Ralli ridică palatul arhiepiscopal și iscălește 600.000 pentru construcția teatrului național.

Cea mai mare parte dintre acești mi-

lionari au trăit și trăiesc în străinătate. Cei mai mulți s'au ridicat din condițiuni de rînd la pozițiunile lor finanțiare. Așa d. p. Valianos din Chefalonia, și-a început cariera ca lopătar de barcă. Angajat ca marinar pe un vapor, el ajunse la gurile Dunării, unde din comerțul de grîne își făcu o avere imensă.

Dar nu numai pentru Atena iscălesc și dăruiesc milionarii greci, ci fie-care comună grecească, din sinul căreia vr'un grec a ajuns la stare, primește de la el daruri prețioase.

Dintre toți acești filantropi pentru binele public grecesc, George Averof este cel mai munificent.

Născut la Mezovo, sat din apropierea Ianinei, Averof a petrecut o viață foarte furtunoasă și dispune azi de o avere de 100 de milioane. El își intrumusețază orașul natal, dăruiește coloniei grecești din Alexandria școli, biserici, teatre și întemeiază la Atena o serie de stabilimente de caritate și de instrucțiune superioară între cari: școala politehnică, școala militară, penitenciarul Efivion. Acum în urmă, Averof construiește o nouă școală navală la Salamina. Averof întemeieă stadionul din Atena și organizează pe cheltuiala sa serbările olimpice din anul trecut. El trăește în Alexandria și institui pe națiunea greacă moștenitoarea întregii sale averi.

Incheind, autorul zice despre toți acești filantropi greci: «Marinari obicinuiți să înfrunte furtuna, ei nu se tem de eventualitățile zilei de mîine, și le place, în afaceri, ca în navigație și în politică să riște totul pentru tot. Inavuțindu-se, ei nu umblă după plăcerile strimte ale egoistului. Din contră, ei găsesc mulțumirea lor dînd compatrioților lor cea mai mare parte a avuției ce și-au agonisit-o. Ei nu risipesc averile lor în prodigalități, ci le convertesc în opere folositoare și durabile. Ideia, că bogatul are datoria de a-și sacrifica aurul său pen-

tru interesul general, este pentru ei tot atît de puternică, pe cit e pentru flăcăi ideia de a-și da viața pentru patrie.»

Cetitorul va fi remarcat deja, că între numele citate multe îi sunt cunoscute. Cine n'a auzit de Sina, Zappa, Averof? Sunt tot

atîtea familii de origină *aromână*, dar grezitate!...

Îată ce va să zică lipsa de conștiință națională *românească* la poporul aromănesc! Ea apare ast-fel substituită de conștiința națională elină.

* * *

POLONII ȘI RUTENII DIN GALIȚIA

I

Provincia austriacă Galiția, care forma o dinioară parte integrantă din regatul Poloniei, este locuită de două națiuni, de Poloni și de Ruteni. În termen aproximativ, Polonii sunt în număr de 3 milioane, iar Rutenii în număr de 3¹/₂.

Lupta națională între aceste două naționalități de ginte slavă, e de dată veche. Ea pe lângă că presintă multe analogii cu lupta Românilor în contra Maghiarilor, este de o capitală importanță în labirintul ce se numește chestiunea naționalităților din întreaga Austro-Ungarie.

D-l Dr. Roman Jarosiewicz, deputat rutean în Camera Austriei, publică în revista vieneză «*Die Zeit*» două concise și instructive articole despre raporturile ce există între cele două naționalități. Dăm aici un resumat din acest interesant studiu.

*

Cu toată înrudirea lor de rassă și cu toată comunitatea lor teritorială și politică, Rutenii și Polonii nu s'au iubit nici-odată.

Polonii au adoptat dintru început credința catolică, iar Rutenii pe cea orientală. Deja aceste două direcții culturale divergente trebuiau să alimenteze înstrăinarea între cele două popoare. Această înstrăinare a luat une-ori chiar proporții rășboinice, așa în secolul XI și XII. În secolul XIII Rusia meridională, patria Rutenilor,

cari *în total* numără peste 25 de milioane de suflete, se găsea divizată în o mulțime de mici principate și căzu jertfa invaziunii mongolo-tătărăști, iar în secolul XIV o parte din acest ținut rutenesc fu cucerită de către Poloni. De atunci începură Polonii opera lor de catolizare și polonizare îndreptată în contra Rutenilor, supuși dominațiunii lor. Nobilimea ruteană se poloniză și se catoliză în curînd, iar poporul rămase secole dearîndul pradă lăcomiei și chiverniselii politice a șlahtei (aristrocrației) poloneze.

Starea aceasta de înjosire și de mizerie la care fu redus poporul rutean, fu cauza răscoalelor căzăcești dintre 1648 — 1708. Aceste lupte naționale din regatul polon trebuiau să-l slăbească și să-l ducă în cele din urmă la catastrofa care-l nimici.

«Statul polonez, zice autorul, avea de îndeplinit două mari probleme istorice, cari erau în acelaș timp două esențiale condițiuni pentru propria sa existență. Ca punct intermediar între Apus și Răsărit, între Germani și Slavi, Polonia trebuia să fie un punct de cristalizațiune pentru popoarele slave de la Oder și de la Marea Baltică, ea trebuia să le apere de desnaționalizare și germanizare și trebuia să-și asigure dominația pe țărmurii Mării Baltice. Pe de altă parte, Polonii ar fi trebuit să dea și Rutenilor din Sud-Est ajutor în contra neconținutelor năvăliri tătărăști și să ocupe isvorul acestor invasiuni, Canatul de la Crim. Dar Statul polonez

n'a fost capabil să resolve nici una din aceste mari probleme. Prin scrîntita sa politică națională, religioasă și socială, el a minat pe Ruteni în brațele dușmanilor lor celor mai mari, ale Tătarilor, și în urmăle Rușilor de Nord, și ast-fel el fu respins și de la Marea Neagră. Cu chipul acesta el pierdubaz ele cele mai importante ale puterii sale economice și politice și trebui să piară în cele din urmă.»

Dar loviturile cari au distrus Statul polonez, au deșteptat sentimentul național al Polonilor. Secolul care a trecut de la împărțirea Poloniei, a fost un secol de renaștere pentru literatura, arta și științele poloneze. Presiunea din partea puterilor ce-și împărțiseră Polonia era un stimulent pentru regenerarea vigoarei și a însuflețirii naționale poloneze. Această regenerare trezi mîndria națională și dorul de a reconstitui regatul polon în vechile sale limite și în vechea sa splendoare.

În această epocă se pot deosebi două perioade foarte distincte: perioada *romantică* și perioada *realistă*.

Perioada romantică fu inaugurată de generalul Kosciuszko cu răscoala țăranilor de la 1794 în contra Rușilor, și fu încheiată prin revoluțiunea de la 1863. Nota ei caracteristică era credința naivă a elitei sociale poloneze, că poporul de rînd ar fi simțind pierderea independenței tot atît de dureros ca clasele stăpînitoare, și că în definitiv nu era nevoie decît de apeluri patriotice ca toate masele poporului să se avînte în lupta pentru restabilirea Poloniei. Urma a dovedit că aceste calcule erau greșite.

Perioada realistă în luptele poloneze se începe pe de-o parte cu școala pozitivistă de la Varșovia, pe de alta cu intrarea partidului curtenilor (a Stanczyk-ilor) în scenă. Ori cît de divergente ar fi fost aceste două partide în tendințele lor, totuș ele aveau un fond comun: ele constituiau o reacți-

une în contra romantismului revoluționar.

Convingerea comună a unora și altora era, că direcția de pînă aci nu duce la nimic și că mișcării naționale poloneze trebuie să-i se croiască o altă cale.

Deosebirea era numai, că în Varșovia gruparea poloneză cuprindea cetățeni de rînd și mică nobilime, iar în Cracovia ea se alcătua din *szlachty* (boerime scăpată) și din magnați. Dar aceasta lozincă despre o «activitate organică» a provocat atît în Galiția, cît și în Polonia rusească o *vie producțiune literară și științifică*, care se alătură din ce în ce mai mult la tendințele moderne ale Europei și scoate la iveală talente ca Elisa Orzeszko, Sienkiewicz, Swietochowski, critici literari ca Chmielowski, istorici ca Pawicki, Jablonowski, Korson și un șir întreg de savanți pe toate tărîmurile științelor. *Această activitate literară și științifică înrîuri în chip rodnic și asupra vieții sociale, economice și politice* Centrul adevărat al acestei mișcări a fost și a rămas Varșovia, cu toate că acest oraș se găsește sub sceptorul rusesc. Cu desăvîrșire alt-fel s'a manifestat «activitatea organică» în Galiția. Libertatea politică mai mare și gradul mai inferior de cultură au făcut cu puțință, ca vechiul romantism revoluționar să se mențină aici timp mai îndelungat. Această stare de lucruri a făcut în cele din urmă drum politicii realiste, a *Stanczyk*-ilor. Aceștia ziceau că vechea Polonie s'a pierdut pentru-că îi lipsea o consolidată putere ocîrmuitoare, și pentru-că în cercurile dirigente nu era unitate și disciplină, ci se susținea maxima *liberum veto* și *liberum conspiro*.

Ca Polonia să poată reinvia, aceste scăderi ale societății poloneze trebuie să dispară, așa zic ei, și mai adaogă apoi, că politica poloneză trebuie să fie condusă de oameni, cari prin naștere, avere, tradițiuni și pozițiune socială sunt «predestinați» spre acest sfîrșit.

Dar atît romanticii cît și realiștii se înțilnesc într'un punct comun: în chestiunea Rutenilor din Galiția.

Întreaga națiune poloneză abia numără 15 milioane de membri, pe cînd Rutenii sunt 25 de milioane și ocupă imensul teritoriu ce se întinde de la San pînă la Caucașul apusean. Rutenii nu au nobile, dar ei au în Ucraina rusească o însemnată clasă de mari proprietari, negustori, mari industriași și înalți funcționari, în cari sentimentul *ucrainic* se ridică *deasupra* patriotismului general rusesc.

Dar cu toate că Rusia meridională este locuită de Ruteni, cari tind a se diferenția de masele Rusismului de la Nord, Polonia totuș rîvnesc a incorpora și Rusia meridională în Polonia odată reînviată, cînd ar fi să fie.

Toate planurile de reconstituire a Poloniei consideră Rusia meridională ca o parte integrantă a regatului polonez. (Așa considerau și Maghiarii, în luptele lor naționale, de sine înțeles că Transilvania românească trebuie să formeze o parte integrantă din Statul Maghiar, pentru care ei luptau atunci sub pretextul principiului de naționalitate.)

În perioada romantică, cînd Polonia de clamau despre schingiuitul suflet al poporului *polonez*, despre inima lui arsă de dorul libertății, ei nu voiau să auză și să știe că și poporul *rutenesc* va fi avînd o voință națională și propriile sale aspirațiuni politice. Din contră, ei și atunci căutau să convingă pe Ruteni că n'au nici o rațiune de a fi, că trebuie să se *polonizeze*.

Cînd întrebî pe patrioții polonezi, cum își închipuiesc ei organizațiunea Poloniei odată reconstituite, ei îți vorbesc în diti-rambe despre libertățile ce vor avea să domnească atunci, dar îndată ce le ceri ca ei să renunțe de a ferici și pe Ruteni cu aceste pretinse libertăți, ei se înfurie și strigă «trădare», și-ți vorbesc despre comu-

nitatea politică de 500 de ani, în care au trăit Polonia cu Rutenii, sau mai bine zis Rutenii *sub* Polonia.

Polonia țin să stăpînească pe Ruteni, pentru că un Stat Polonez mărginit la hotarele sale etnografice ar fi lipsit de frontiere naturale. Cu alte cuvinte, Polonia nu-și pot închipui o Polonie independentă fără Rusia meridională, teritoriul locuit de Ruteni!

Și Polonia sunt indignați, că Rutenii nu se pot însușești pentru acest ideal politic!...

Planul Polonilor de a ține pe Ruteni și pe viitor sub jugul lor, e următorul: să procedezi cu băgare de seamă, să dai poporului rutean un simulacru de cultură, un simulacru de ordine, un simulacru de bună stare economică, dar să fii băgător de seamă ca poporul să nu-și deranjeze stomacul cu aceste bunuri aparente.

Ast-fel Polonia (*ślachciz*) întemeiază în Galiția orientală, (locuită aproape exclusiv de Ruteni), școli primare *rutenești (!)* cu învățători *polonezi* cari adesea nici ideie n'au de limba rutenească, dar editează cărți în spirit național polonez; ast-fel se dă limbii și istoriei poloneze o preponderanță covârșitoare, iar învățătorii ruteni, îndată ce manifestă oare-care sentimente patriotice rutenești sunt transferați în Galiția occidentală (locuită exclusiv de Polonia). Cu chipul acesta tinerimea ruteană din liceele Galiției orientale este îmbibată sistematic cu legende despre superioritatea culturii poloneze, despre comunitatea politică a Rutenilor cu Polonia, despre inferioritatea și incapacitatea culturală a poporului rutenesc.

Ziarele poloneze jură mereu că Polonia ar fi animați de cele mai bune sentimente pentru soarta Rutenilor, și totuș pentru o simplă inscripție publică rutenească Rutenii trebuie să se închine pe la toate icoanele și trebuie să suporte șicane și umilințe de nedescris.

Rutenii au cîte-vă școli naționale, dar pînă să le capete, ei au trebuit să facă nenumărate drumuri la Viena și să colinde la toate instanțele austriace spre a paraliza cerbicoasa rezistență a Polonilor în această chestie.

Ast-fel se face, că contrar vorbelor dulci ale Polonilor, Galiția orientală (rutenească) are aparența unei țări poloneze, ba pînă și socialiștii o numesc, în organul lor din Londra, *la Pologne autrichienne*.

Cît pentru sistemul electoral pus în practică de către autoritățile poloneze din Galiția, el poate fi pus pe același nivel cu cel unguresc.

Mai anul trecut, poporul rutean, exasperat

de volniciile Polonismului ce-l ține în cătușe, trimise o deputațiune de vr'o 200 de delegați la Viena să denunțe împăratului nedreptățile ce i se fac. Impăratul nu primi deputațiunea aceasta, precum nu primise nici pe a Românilor.

De atunci încoaci, funcționarii polonezi din Galiția, ori de cîte-ori țărani ruteni protestează în contra vre-unei fărădelegi, le zic acestora: «*Duceți-vă la împăratul să-vă facă dreptate!*...»

Că pe calea aceasta Rutenii sunt minăți în curente anti-dinastice și panrusești, puțin le pasă Polonilor. Ei și Ungurii sunt azi tari și mari la Viena, ei și Ungurii sunt sprijoana dinastiei de Habsburg!...

* * *

CRONICA GENERALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PENTRU ȘCOALELE ROMÂNE DIN MACEDONIA

Primim din partea comitetului național studențesc următorul apel pe care-l recomandăm deosebitei atențiuni a cititorilor noștri:

Apel,

Comitetul național studențesc apelează la toți cei ce doresc propășirea culturală a Românilor, ca să ajute instrucțiunii și educațiunii naționale a fraților macedoneni, dînd obolul lor, pentru întreținerea școalelor române de acolo.

In acest scop e deschisă o listă de subscripție și la administrația acestui ziar.

Sumele strînse vor fi vărsate D-lui M. Vlădescu, profesor universitar și președinte al Ligei.

MAGHIARIZARE PRIN ȘCOLI

Românii din comitatul Hunedorii publică în ziarele de peste munți un apel către poporul român în cauza volnicilor de maghiarizare, pe cari le pune la cale guvernul unguresc mai ales în acel comitat.

Hunedoara este un comitat locuit exclusiv de Români. Cu toate acestea, adunarea generală a acestui comitat, compusă, prin fel de fel-de tertipuri electorale, din Maghiari, a votat un credit de 180.000 fiorini pentru zidirea mai multor localuri pe seama școalelor maghiare de Stat. Cu alte cuvinte, Românii unui singur comitat sunt siluiți să contribuie cu această însemnată sumă pentru ca școalele menite a-i desnaționaliza să aibă localuri moderne!....

Acest vot al veneticilor funcționari cari alcătuiesc majoritatea «congregațiunii» Hunedorii a fost aprobat mai deunăzi de către guvernul maghiar.

În contra acestei fără-de-legi frunțașii Românilor din numitul comitat au alcătuit și publicat un protest, cerînd tuturor țărănilor români de acolo să-i urmeze, înaintînd și ei asemenea proteste la diregătoriile competente.

Negreșit, aceste proteste în scris nu vor avea vr'un efect direct, dar ele vor contribui totuș a deștepta cel puțin sentimentul de drept al poporului din comunele șiluite ast-fel, a plăti cu banii lor instituțiile de tortură intelectuală la care sunt expuse.

CURRENTUL FEDERALIST ÎN AUSTRIA

Ziarul vienez «*Deutsches Volksblatt*» de la 4 c., publică un articol intitulat: «*O du mein Oesterreich*!» Extragem din el următoarele pasaje finale:

«Cei din urmă două-zeci de ani ai politicii austriace au dovedit că centralismul nu oferă nici o garanție posesiunii germane nici aspirațiilor juste ale Germanilor din Austria. În schimb, pe cîmpul sistemului centralist a crescut hegemonia maghiară și domnia polonă, pentru că sistemul centralist a înomolit celelalte popoare și le-a făcut incapabile de a-și cunoaște adevăratele lor interese față de Orient. Acestea sunt cauzele grelei crize interne, care a erupt peste noapte, dar care în formă latentă există de aproape 30 de ani, rozînd la măduva Statului și a popoarelor sale. Nu există un singur Stat naționalicește și culturalicește atît de diferențiat, ca Austria. Polonul, Dalmatinul, Germanul, Cehul țările ca și oamenii, sunt atît de diferenți, încît o îndesare a vieții noastre politice interne într-o formă centralistă e cu totul de neînchipuit. Chiar azi, cînd boala de care patria noastră suferă de trei-zeci de ani, a erupt iarăș în mod subit, ne luăm voia să reamintim primul punct din *programul nostru vienez*, în care se zice:

«Reorganizarea Austriei pe bază *federalistă* este atît în interesul german-național cît și al Statului. În interesul Statului, pentru că numai

prin acordarea autonomiei pe seama țărilor grupate, legate în organism istoric este posibilă o rezolvare a chestiunii de *naționalitate* și o conclurare rodnică a elementelor ce susțin Statul; iar în interesul german-național, pentru-că menținerea posesiunii germane nu se poate asigura decît numai prin o strînsă legătură și prin o țermurire constituțională a Austriei pe lîngă asigurarea drepturilor juste ale Germanilor din țările anexate. Ast-fel Austro-Ungaria ar deveni desmembrată în următoarele grupuri teritoriale: a) *Austria internă*, b) *țările anexate*, c) *Galiția*, d) *Ungaria*, e) *Carintia, Litoralul și Dalmația împreună cu Croatia-Slavonia și Bosnia-Herțegovina* ar avea să fie contopite într'un grup de țări ilirice.

Pînă în acest moment nici una dintre partidele germane parlamentare nu și-a însușit aceste vederi, ele însă străbat din ce în ce mai mult în cercurile germane cari țin la ideia națională.

Ast-fel ni se pare a nu fi departe timpul, cînd toți cari în secret sunt pentru federalismul german, își vor abandona teama de a rupe cu utopia care decenii întregi a stăpînit pe Germanii austriaci în detrimentul lor, zicînd cu voce înaltă: da, suntem *Germani federaliști, pentru-că revizuirea constituțiunii noastre în sens federalist este rezolvarea chestiunii naționalităților, pe care se bazează viitorul Austriei!* Și cari sunt argumentele contra revizuirii? Se periclitează poziția de mare putere a Monarchiei!—Oare adevăr să fie? Se știe *cît de mult ne-a discreditat și periclitat în străinătate preponderanța maghiară*; iar întrebarea, dacă în starea presentă și precară a situației europene, izbucnirea unei grave crize interne, care isvorește exclusiv din starea actuală a constituției noastre, poate să fie ori ba prielnică poziției de mare putere a Monarchiei noastre o lăsăm la aprecierea cetitorilor cugetători. Dacă se intenționează o politică bună germană-națională și austriacă, atunci Monarchia trebuie scutită de frecările teritoriale din Sud și Nord, din Vest și Est. Nu poate fi admis, ca îndată ce în Triest sau Laitomischl se ivește o «chestiune națională» întreaga organizație a Statului să se desmembreze, corpul întreg al Statului să tremure în toate fibrele sale. Noi nu desconsiderăm ast-fel de accidente, dar succedarea lor nu trebuie să preocupe reprezentanța parlamentară, nu trebuie să nască criză în Stat, ci trebuie să rămînă în grija administrației autonome a Țărilor sau a cercurilor. Dați Nemților din Boemia o prudentă și corespunzătoare autonomie comunală sau județeană,

și ei — în cazul federalisării Monarchiei — nu se vor găsi rău, ci mai bine ca azi; iar Cehii încă vor fi mulțumiți. Iar în reprezentanța Țării amîndoi vor lupta umăr la umăr contra parasitilor popoarelor din VAustria de est, a Maghiarilor și Polonilor.

Pînă cînd această convingere nu va străbate în Germanii din Austria și nu va deveni stea conducătoare a politicei lor — toate ostenele spre a cunoaște bine interesele germane, sunt zadarnice; pînă cînd în Austria nu se va afla un bărbat de Stat, care — nesocotind prejudițiile ruginite, nesocotind interesele politice de partid — prin o mișcare energică va cuteza să execute marea acțiune și prin o constituție federalistă va pune cîmpul politicei de experimentare ce se face în Austria de la 1860 încoace, — pînă atunci ori-care crîșă politică internă în patria noastră nu va fi procedeu de însănătoșire, ci numai un simptom al unei boale cronice.»

DE LA DEBREȚIN.

Cu gîndul de a învăța cît mai repede și mai biue limba maghiară, am alergat în capitala Ungariei, fiind sigur de isbîndă. Dar: rușine pentru Unguri; de lingă toată bună voința mea, nu mi-a succés, din cauza Ovreilor, Germanilor și mai ales din cauza multor studenți români, cari au umplut Pesta. La Universitatea din Cluj, unde elementul român e și mai înfloritor; nici nu am mai încercat, ci de a dreptul am plecat spre Debrețin, despre care știam, că e cuibul Maghiarismului și singurul oraș fără Români. Dar am remas destul de surprins, cînd și aproape de Tisa am aflat nație de a noastră, și trebuie să mărturisesc, că pînă acum nu am dat de vr'o prăvălie, berărie ori bărbierie unde să nu-mi fi fost înțeles graiul românesc.

La primele momente eram desperat, că în toată Ungaria, nu voiu putea învăța ungurește! Dar în sfîrșit, Debreținul e singurul oraș, în care elementul român abia e reprezentat prin 5 funcționari, 14 studenți, cari pe față se arată Români. Mai

sunt în acest oraș cîte-va mii de greco-catolici, cari odată au fost Români, iar acum și-au pierdut limba, și dela strămoșii lor abia mai știu «*Tatăl Nostru*» românește. Pentru aceștia se va clădi în curînd o biserică greco-catolică. Ținutul însă care se întinde de la oraș spre miază-zi și răsărit e preserat cu sate românești, cari cu cît înaintezi spre Ardeal, cu atît le întîlnești mai des și mai mari. Sunt cîți-va preoți români în aceste părți, cari reprezintă cu demnitate cauza noastră. De altcum ținutul din jurul Debreținului e ultima și cea mai înaintată fortăreață a Românismului, ori Daco-Românismului, cum i-ar zice Ungurii.

Colonelul Gorjan să nu rătăcească cum-va pe aicea, căci de sigur l'ar arunca Ungurii în Tisa, căci și-a permis, în harta d-sale, să pună și Debreținul ca aparținător Daco-României.

Un profesor bătrîn de la Academia de aici, văzînd această hartă, nu a isprăvit în oră întregă de a tuna și fulgera contra capului armatei române, al cărui chip era pus pe acea hartă. Pentru frații din România Debreținul nu are nici o importanță, și poate abia e cunoscut după nume.

Pentru noi însă e însemnat din 3 puncte de vedere: 1) Aici în Debrețin a fost de-tronată la 1848 dinastia habsburgică, iar actualul împărat și rege, *Francisc Iosif*, a fost declarat prin rostul ministrului *Kossuth*, de «*hoț și răpitor de coroane.*» 2) La 1892 aici în Debrețin s'a desbătut monstruosul proces al *părintelui Lucaci* care cu unanimitatea glasurilor ungurești a fost condamnat la un an închisoare. Pur-tarea obraznică a Maghiarilor cu acea oca-siune a rămas proverbială.

3) Mai vestit e orașul lui *Kossuth* și prin așa numitul «*Debretzeni kolbász*» adică cîr-nat de Debrețin, mîncarea predilectă a slăni-narilor cu mustățile de un cot și care e

singura lor industrie, de cînd Ovreei au ajuns stăpîni pe destinele oraşului.

Edificii şi monumente vrednice de amintit nu are decît o biserică ovreiască şi colegiul calvin, unde la 1898—90 s'a ţinut Dieta revoluţionarilor.

Pe strade, în ori-ce vreme, nu auzi decît «csardasuri» fluerate, cîntate şi în ori-ce birturi, şi cafenea, jucate cu strîmbături bizare. Pentru a se vedea ce obiectivi, imparţiali şi mai ales ce oameni de ştiinţă sunt profesorii de la Academia de aici, citez cîteva idei din lecţiile unui profesor ungar foarte distins: «*Românii din Ungaria, sunt cel mai înapoiat popor, fără dor de carte şi lumină, incapabil de progres. El este sălbatic ca pădurile şi cîmpiile pe cari le locuieşte*». «*Românii nu au poezie poporană; cea cu care se laudă popii lor e artificială, impusă poporului de clasa inteligentă*».

De 100 de ani ţăranul român nu produce nimic. Intre el şi între puţinii cărturari ce îi are, e un abis mare. Cu toate luptele din urmă, acest popor va trebui să piară, căci nu e forţă de viaţă, cum nu e în poporul sîrb şi rutean, despre a căror existenţă în curînd numai istoria va aminti.»

Aşa ştiu Ungurii să vorbească despre Români şi încă de pe catedră, ca pe ai lor să-i încurajeze, iar pe noi să ne demoralizeze.

La ei totul e pervers şi imoral: catedra profesorală, ziaristica, scaunul ministerial, căci de pretutindeni resare minciuna, fala goală şi superficialitatea cea mai mare. Şi cînd te gîndeşti, că aceşti oameni sunt menţi să resolve chestia aşa de importantă a naţionalităţilor! Cînd te gîndeşti, oă aceşti sibariţi sunt destinaţi a deslega nodul gordian pe care de 30 de ani tot ei îl încurcă fără încetare! Ceea ce ştiu străinii, ceea ce ştie lumea toată, numai ei nu ştiu, că noi avem o poezie poporană,

cum nu multe naţiuni din Europa se pot mîndri a poseda o asemenea comoară naţională. Şi precum le sunt profesorii aşa sunt şi elevii. Unul — văzîndu-mă scriînd româneşte — m'a întreat, dacă şi noi scriem *cu litere latine ca ei?*!! *Ab uno disce omnes!*

Niculae Brânzeu.

LIMBA «BOSNIACĂ»

Negreşit, cetitorii noştri nu vor fi auzit pînă acum de existenţa acestei limbi. Ea, cu toate acestea, există — în planurile d. de Kállay, guvernatorul Bosniei şi Herţogovinei.

Precum se ştie, aceste două provincie au fost, în urma hotărîrii congresului de Berlin, cedate Austro-Ungariei.

De atunci încoace d. de Kállay, un Maghiar neaos, însărcinat cu administraţia acestor provincie şi-a dat toate silinţele posibile ca să fabrice în locul limbei sîrbeşti a populaţiunii din acele provincie, o limbă nouă, limba «bosniacă», cam aşa ceva cum ar fi d. p. «limba ardeleană»!...

Ast-fel credea şi crede d. de Kállay că va împiedica desvoltarea sentimentelor de comunitate naţională între Sîrbii din Bosnia şi Herţegovina pe de o parte, şi între cei din Sîrbia şi Ungaria de Sud pe de alta.

Ce idei trebuie să aibă un om despre raporturile naţionale, dacă ajunge să isco-dească asemenea mijloace spre a suprima deşteptarea conştiinţii naţionale într'o populaţiune?

Dar faptul că Bosnia şi Herţegovina sunt populate de Sîrbi a făcut pe marele diplomat unguresc să ia şi o altă măsură tot atît de «genială» ca cea dintîiu.

D. de Kállay publicase, cu mult înainte de ce Austro-Ungaria ar fi ocupat cele două provincie, o carte despre «*Istoria poporului sîrbesc*» In această a sa scriere, fireşte

că el arată că Bosnia este nume geografic iar Bosniicii sunt, precum se știe, de naționalitate sîrbească.

Astăzi, cînd d. de Kállay ar voi să înăbușe sentimentul național sîrbesc al Bosniicilor, *propria lui carte îl jenează*, și ast-fel el luă inteligenta măsură de a con-

fisca propria sa scriere pe teritoriul celor două provincie!!.....

Și să te mai miri că, cu asemenea bărbați de Stat, chestia naționalităților din Austro-Ungaria a ajuns în halul în care se găsește?

INFORMATIUNI

Zilele acestea a intrat d. Aurel Ciatu, student în drept, în temnița Seghedinului. D. Ciatu, a fost *osîndit la 6 luni de temniță de Stat*, pentru că într-o întrunire de studenți ar fi «agitat în contra națiunii maghiare.»

Dorim și noi junelui martir să suporte cu tărie bărbătească suferințele pușcăriei, și să fie sigur de simpatia tuturor Românilor de inimă.

*

Simbătă, 22 Martie a. c., a avut loc la R. Sărat un bal în beneficiul Ligii. Acest bal a fost organizat de către președintele Secțiunii, d-l Dr. Blasianu, ajutat de d-nii Dr. Dobreanu, G. Andriano și Al. Iteanu. Toată elita Rîmnicului, precum și multe familii și mulți tineri din Focșani, Buzău și București, 'și dăduseră întîlnire în saloanele clubului «Concordia», decorate superb cu covoare, blasoane, stindarde și ghirlande tricolore. Cotilionul, cu nenumărate surprize, a fost condus cu multă dibăcie de către d-nii Crăsnaru și Blasianu. Animația a fost atît de mare, încît balul a durat pînă a doua zi la orele 9 a. m. Pe cît de neașteptat a fost succesul moral pe atît de satisfăcător se crede a fi și rezultatul material al acestei bine reușite serbări.

*

Ziarele din Stuttgart vorbesc în termeni foarte elogioși despre debutul compatriotului nostru, a artistului *Dimitrie Popovici*, pe scena teatrului de acolo.

Unul dintre aceste ziare, vorbind despre d. Popovici în opera lui Verdi *Rigoletto*, zice între altele: «Pe a noastră scenă abia există vr'un artist care să se poată asemăna cu d. Popovici în ceea ce privește căldura și adîncimea cu care își interpretează rolul.»

*

Societatea pentru fond de teatru român, din Transilvania, se va întruni în adunare generală în anul acesta la *Orăștie*.

Adunarea se va ținea la Rusalii. Comitetul aranjator din Orăștie a compus un program interesant pentru partea socială. Ast-fel, după cum aflăm din «*Revista Orăștiei*»: Simbătă, în ajunul Rusaliilor, va fi primirea la gară a comitetului societății și a oaspeților. Seara o întrunire de cunoștință în sala otelului «*La leul de aur.*» Duminecă, în ziua primă de Rusalii, serviciu divin în biserica gr. or., ședința primă a adunării generale în biserică, la orele 2 banchet, seara reprezentare teatrală și bal. Luni, serviciu divin în biserica gr. c. ședința a doua, după amiază «*Nedeie poporală,*» cu conduct poporal, cu călăreți și musică, iar acolo joc de călușeri și felurite petreceri populare. Marți excursiuni.

*

Directorul gimnaziului clasic «*Ion Măiorescu*» din Giurgiu, d-l N. Droc-Barcianu ne roagă să publicăm următorul apel:

«La gimnaziul «I. Măiorescu» din Giurgiu, începînd a se forma o bibliotecă, sub-scrisul vine mai întîiu a aduce mulțumirile sale generoșilor donatori, cari s'au grăbit a-i oferi cărți și ziare pentru un scop atît de nobil și folositor.

Dar fiind de mare necesitate ca biblioteca gimnaziului să fie tot de odată în curentul mișcării literare și științifice din țară, sub-scrisul, în fața complectei lipse în care se află gimnaziul spre a-și înavuți biblioteca, crede folositor a face apel la nobilele sentimente ale d-lor autori și jurnaliști din România, ca, din operele și ziarele ce vor tipări, să bine-voască a trimite măcar cîte un exemplar pentru această bibliotecă, destinată a fi pusă la dispozițiunea tuturor oamenilor de știință.

Toate organele de publicitate sunt rugate a reproduce acest apel.»